

NORMAN

Merel Hubatka

Norman

© Merel Hubatka 2019
Alle rechten voorbehouden
Omslagontwerp Nico Richter
Omslagbeeld © joakimbkk
Foto auteur © Koos Hageraats
NUR 304
ISBN 978 90 284 2793 9
www.wereldbibliotheek.nl

Voor mijn vader

Honderd keer opdrukken

AKIMOEKA, NEDERLANDS-NIEUW-GUINEA, 30 APRIL 1962

‘Zaklopen, koekhappen of voetbal?’

Peniskokers steken fier omhoog. Gele paradijsvogelveren wiegen in de wind. Donkere huiden zijn beschilderd met een patroon van witte strepen en hier en daar oker en houtskoolzwart. Honderden mensen. Vooraan staan mannen die hun lichaam hebben ingesmeerd met varkensvet. Hun gespierde armen glanzen in de zon. Sieraden van zwijnentanden om hun biceps steken mooi af tegen de huid.

De vrouwen dragen grasrokjes en gekleurde kettingen kruislings om hun lichaam. Eén heup opzij waar een kind op zit. Sommige mannen hebben een botje door hun neusschot gestoken. Anderen een stuk schelp of een slag tand. Ze lijken in gevechtshouding te staan. Vuur in de ogen. Boven hun hoofden wapperen de Nederlandse vlag en de gloednieuwe Papoeavlag gebroederlijk naast elkaar.

‘Tijd voor het volgende...’ zegt Norman, maar niemand reageert. Niemand beweegt.

Misschien begrijpen ze hem niet. De wedstrijd bisjpaalklimmen¹ was geen onverdeeld succes geweest, hij moet met iets beters komen om de stemming erin te houden. De jonge bestuursambtenaar haalt diep adem en voelt de lucht langs zijn strottenhoofd raspen. Er verschijnen donkere plekken onder zijn oksels. Na het hijsen van de vlaggen heeft hij zin voor zin het

---

1 Woordenlijst: zie blz. 301

Wilhelmus voorgezongen. Onverstaanbaar zongen ze het na. Een enkeling hield demonstratief de lippen op elkaar.

Aan de rand van het veld zijn mensen in klapperbomen geklommen om niets mis te lopen. Achter de palmen liggen akkers met nieuw gebouwde huizen en hutten. Daarnaast de rubberplantages of in ieder geval het begin daarvan, omsloten door moerassige vlakten waaruit in de verte vrij plotseling de bergen met oerwoud oprijzen.

‘Voetbal, dat lijkt me het beste.’

Norman houdt de bal in de lucht die hij onder een afdak achter zijn huisje gevonden heeft.

Nauwlettend houdt hij Origines en Krimson in de gaten. Die kijken op hun beurt broeierig naar de overkant van het veld. Daar staat Waris, het hoofd van de Sempan, een rivaliserende stam. Al een jaar ging het goed. Met apaiserende cadeautjes en diplomatieke tussenkomst van Norman leefden de stammen, van oudsher op voet van oorlog, betrekkelijk vreedzaam met elkaar.

Tot vandaag.

Origines en Krimson zijn duidelijk niet voor een Hollands feestje gekomen. Wraak, dat is waar de dag om vraagt. Maar een stammenoorlog is wel het laatste wat Norman gebruiken kan. Wankel staat hij op zijn benen. Spreken voor zo’n grote groep heeft hij vaker gedaan, maar de snijdende spanning die er nu heerst beneemt hem de adem. De bal glibbert in zijn natte handen. Wat naïef van hem om te denken dat deze sfeer af te leiden is met een potje voetbal. Norman schrikt op van een lange diepe toon. Het is Aron die de triton blaast, een grote schelp met een gat erin, waar een wonderbaarlijk indringend geluid uit komt.

‘Aha. Voetbal dus. Ik heb hier twee teams nodig van beide elf man die in de beste conditie verkeren. De rest van de mensen gaat in een ruime cirkel aan de rand van het veld staan. Links en rechts ziet u de twee doelen die de agenten Otto en Issac hebben getimmerd. De bisjpaal is de middenstip. De vlaggen, daar moet u maar even omheen. Deze bal probeert u in het doel van de tegenpartij te krijgen. Let op, met uw voeten, want handen mogen niet gebruikt worden. In ieder team is één persoon de keeper. Die

moet zien te voorkomen dat de bal in zijn doel komt. Alleen de keeper mag zijn handen wel gebruiken. Op het tritonsignaal van Aron wordt de wedstrijd geopend.

Norman ziet tot zijn teleurstelling dat de stammen zich niet mengen in de teams. Aan de ene kant de Sempan, met het stamhoofd Waris voorop. Aan de andere kant de Nafaripi, met Origines en Krimson als grimmige aanvoerders. Hij voelt zijn hart kloppen in zijn keel, schraapt zijn krachten bijeen en roept zo luid mogelijk: 'In naam van Hare Majesteit Koningin Juliana, ter meerdere glorie van haar verjaardag... moge het beste team winnen!'

Aron blaast op de schelp. Harde hoge kreten stijgen op uit de menigte. Strijdkreten of feestgewoel? Het laatste, hoopt Norman vurig. Hij zet een stap naar achteren, sluit een moment zijn ogen en hervindt met moeite zijn evenwicht in de zinderende hitte.

'Gaat het, tuan? U ziet zo bleek,' merkt Aron bezorgd op.

'Blank, heet dat. Dat ben ik altijd al geweest.'

DOORN, NEDERLAND, 1959

‘Normááán, kom nou.’

Het nasale stemgeluid snijdt door de stilte van de slaap. Zijn zusje hipt van het ene op het andere been in de deuropening. Ze heeft het licht aangedaan. Het kale peertje schijnt hem genadeloos in het gezicht. Hij laat enkel een brommend geluid horen en hoopt haar daarmee weg te jagen, maar zo simpel gaat dat niet. De slaap wil niet wijken. Heeft hij weer te lang liggen lezen? Norman trekt de stapel dekens over zijn hoofd. Door verplaatsing van gewicht glijden ze juist zijwaarts op de kale planken vloer. Buiten is het aardedonker. Zijn adem bewolkt de koude lucht.

‘Ga je nou nog mee naar school?’ vraagt ze ongeduldig, terwijl ze zijn deken omlaag trekt.

Ze heeft haar wollen jopper al aan. Klaar voor vertrek. Hij toont een verontruste blik. Voor de vorm.

‘Is het al zo laat?’

Dat valt niet meer in te halen. Als hij dat al van plan was. Het eerste uur kan hij maar beter overslaan. Lakendonk van Frans heeft immer iets op hem aan te merken. Het is voor alle partijen beter als hij wegblijft.

‘*Reculer pour mieux sauter*,’ had zijn vader gezegd toen hij voor de tweede keer was gezakt voor zijn eindexamen.

Een opmerkelijk laconieke reactie. Maar nogmaals dat examenjaar met Lakendonk, Sijffel en Bergman? Zijn aanwezigheid in de klas begint hun te vervelen. Geheel wederzijds overigens.

‘Ik wacht beneden op je.’

Irritatie in haar stem.

‘Ja. Doe dat,’ roept hij haar na met enig leedvermaak.

Dat wordt lang wachten.

Hij trekt de deken weer over zich heen, maar de warme slaperigheid is verdreven door kou. Over de hanenbalken kruipt traag een spin. Het peertje brandt nog. Had ze dat nou even uit gedaan, dan kon hij verder slapen. De afstand van zijn bed naar het lichtknopje lijkt vooralsnog onoverbrugbaar. De spin is waar hij wezen wil en begint vol goede moed aan een draad. Allengs langer en langer. Tijd voor de test. Kan het zijn lichaamsgewicht dragen? De zilveren glans van het rag schittert in het lamplicht. Dapper zwiebelt de spin onderaan. Daadkracht op de vroege morgen.

‘Ja, daar bungel je dan,’ zegt Norman in het luchtledige. ‘Hoe nu verder?’

De nacht is voorbij. Zoveel is duidelijk. Hij werpt een blik op de wat groezelige kraag van zijn overhemd dat over een stoel hangt. Wat te doen. Een schoon hemd van de waslijn halen en wachten tot zijn lichaamswarmte de kreukels gladstrijkt?

Hij ziet ervan af. Zijn donkere haar valt net over de kraag. Een kappersbezoek kan hij nog wel even uitstellen. Hij draalt nog wat op de overloop tot de dreun klinkt van de keukendeur die beneden dichtslaat. Zus is al vertrokken. Die ziet hij voorlopig niet meer terug.

Moeder ligt op haar knieën voor het houtfornuis. Ze blaast in een vuur dat niet branden wil. Het ronde achterwerk steekt bedrijvig omhoog. Norman schuift er behoedzaam omheen. In de gootsteen staat een aangekoekte afwas. Hij laat de kraan lopen, negeert de wankelende koekenpan met inhoud waarin het water opspat en plenst ijskoud water in zijn gezicht. Hij droogt zich af met een theedoek.

‘Is er thee?’

Moeder is zo verward in haar bezigheden dat ze hem niet opmerkt. Norman begrijpt zelf ook wel dat er geen thee is zonder brandend fornuis. Hij snijdt een onbetamelijke dikke boterham af en holt het bootje van de kaas nog wat dieper uit. Traag kauwend

zakt hij op een keukenstoel. Het zou aardig zijn als hij zijn hulp aanbood maar echt zin heeft hij daar niet in. Zijn moeder komt overeind en kijkt hem een ogenblik verwilderd aan. Pieken haar omlijsten haar gezicht. Ze strijkt het naar achteren en probeert haar knot weer in het gareel te krijgen. Ze zal hem zo wel vragen waarom hij nog niet naar school is.

‘Je weet dat de keizerin op die stoel gezeten heeft?’ vraagt ze daarentegen.

Natuurlijk weet hij dat. Dat deze stoel ooit edele billen mocht dragen is geen geheim in de familie. Tijdens de oorlog woonden de verbannen Duitse keizer II en zijn vrouw Hermine in Huis Doorn, vlak bij het landgoed waarvan zij het koetshuis bewonen. Heel sporadisch kwam ze langs in ruisende rokken en maakte het drinken van een kop koffie en het zitten op een houten keukenstoel tot een historische gebeurtenis.

De schoonheid van een voorval zit in de kracht van de herhaling. Daar weet Moeder alles van. Ze vertelt het verhaal veelvuldig en met zoveel verve dat je zou willen dat je erbij was. Even vergetend dat je er daadwerkelijk bij wás, want de werkelijkheid steekt altijd schraal af bij de meeslepende geschiedenis die je te horen krijgt. Af en toe onderbreekt ze haar relaas om in het fornuis te blazen. Norman hangt vergenoegd achterover. Soms hangen die verhalen hem de keel uit, maar zo bij het wakker worden geniet ook hij van de kracht van de herhaling. Eindelijk vatten de houtjes vlam. Hij wilde juist aanstalten maken om haar te gaan helpen, maar stelt tevreden vast dat het niet meer nodig is.

‘Is Vader al weg?’ vraagt hij.

Haar verhaal is naadloos overgegaan op joodse onderduikers die tijdens de oorlog bij hen woonden, en een Duitse officier die niet onaardig was maar iets te vaak langskwam. Prozaïsche zaken als vuur, thee en de gangen van zijn vader lijken als waterdruppels van haar af te glijden.

Op tafel ligt een brief die er officieel uitziet. Aan hem geadresseerd. Verbaasd pakt hij hem op. Zo heel veel officiële brieven ontvangt hij niet. Het briefhoofd valt direct op.

Ministerie van Defensie. Zijn hart klopt in zijn keel. Ja... Verdorie... Natuurlijk...

Ergens dacht hij dat de eer aan hem voorbij kon gaan. Zolang hij zich maar in een klaslokaal verschuilde en zijn examens zo vaak mogelijk overdeed, kwam niemand op het idee om hem te rekruteren. Zoals hij heel eerlijk gezegd ook denkt dat de dood geen vat op hem heeft, of op de mensen om hem heen. Het is prettig schuilen in een vacuüm van naïviteit.

Even overweegt hij om de brief niet open te maken. Het vuur in het fornuis gloeit zo lekker. Het deurtje aan de voorkant staat nog open. Eén welgemikte worp en de brief laait op in een enkele steekvlam. Stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren.

Wat zou het knullig staan als hij misgooide. De brief zou een flauw boogje maken en vlak voor het deurtje op de oude plavuiten landen. Om hem daarna drie keer zo hard om de oren te slaan met de inhoud. Nee, vuur is niet altijd een oplossing. Gedwee de brief open maken voelt als een nederlaag. Een stuk papier wint het van hem.

's-Gravenhage, 10 februari 1959

Geachte heer Taborsky,

Met het binnenkort bereiken van de leeftijd van eenentwintig jaar bent u volgens de Nederlandse wet dienstplichtig. U bent verplicht om u op dinsdag 3 Maart 1959 om 10.00 uur te melden bij de Koninklijke Kazerne te 's-Gravenhage. Daar vindt de keuring plaats waarmee wij vaststellen of u geschikt bent voor het Nederlandsche Leger. U dient een geldig identiteitsbewijs mee te nemen evenals rein ondergoed.

Getekend uit naam van de minister van Defensie

Weer eens een ander verjaarscadeau, denkt Norman schamper. En dan te bedenken dat hij soms wakker ligt van het ruime begrip 'toekomst'. Die strekt zich als een grijze, onbestemde massa voor

hem uit. Hij voelt wel dat het niet per se vervelend hoeft te worden, maar dat hij er geen enkele lijn in herkennen kan irriteert hem. Met deze brief in handen moet hij bijna lachen om die sukkelige tobberijen. Hoe kwam hij op het idee dat hij zelf iets in te brengen zou hebben? Het leven besluit voor je. En anders de minister van Defensie wel.

Toekomst. De onbestemde massa verandert van kleur. Legergroen. Ze wordt er niet aantrekkelijker van. Zware soldatenkistjes aan zijn voeten en een barse stem die hem beveelt iets te doen, iets met modder en prikkeldraad. Het komt hem volslagen onzinnig voor. Moet hij klakkeloos gehoorzamen vanwege een streep op een schouder? Dit is het moment dat hij de mannenwereld betreden moet. Is hij daarvoor toegerust? Opgegroeid met vier zussen in de luwte van het bos. Zijn knie begint hardnekkig te trillen. Hij slikt moeizaam.

Moeder staakt haar verhaal en kijkt hem onderzoekend aan.

‘Is het zover?’ vraagt ze bezorgd.

Ze knikt naar de brief.

‘Ja. Het is zover.’

Norman probeert de woorden een geruststellende klank mee te geven. Tevergeefs.

‘Trudie was nog aan de deur gisteren. Ze komt steeds vaker. Zou zij niet een goede partij zijn voor je?’

Moeilijke onderwerpen met zwier ontwijken. Moeder kan dat. Wat heeft ze toch een onverbeterlijke hang naar romantiek, denkt hij geërgerd. Ze zoekt het op de vreemdste plaatsen. Trudie komt inderdaad geregeld langs, ze woont in de buurt en komt soms wat lenen. Suiker van zijn moeder of een boek van hem. Ze heeft de laatste tijd steeds vaker een reden om even mee naar boven te moeten.

Norman mag haar wel. Vroeger speelden ze samen in het bos. Al weet hij niet zeker of hij aardig tegen haar was. Ze was jonger en moest gewoon doen wat hij zei. Dat deed ze gewillig. Inmiddels is hij zo vaak blijven zitten dat ze bij hem in de klas zit. Daar zit ze tussen haar vriendinnen en bemoeit zich weinig met hem. Des te verbaasder is hij dat ze steeds vaker langs komt. Ze komt

meestal precies als hij ligt te lezen en probeert het gesprek op gang te houden met weetjes over mensen die hem hoegenaamd niet interesseren. Wat moet ze toch van me, denkt hij geregeld. Moeder suggereert dat haar intenties van romantische aard zijn. Dat brengt hem van zijn stuk. Zou het werkelijk? Wat moet hij daar nu mee aanvangen... Soldatenkistjes stampen dwars door de verontrustende gedachte. Hij heeft een doel. Een afspraak. Een plan in schone onderbroek. Of hij dat nu leuk vindt of niet.

Krijt op schoolbord. Het krassende geluid kan even indringend zijn als een nagel over een ruit. Misschien is dat bewust zo ontworpen, mijmert Norman. Het houdt je bij de les. Tom, de pokdalige jongen naast hem, probeert onopvallend in zijn neus te peuteren. Juist doordat hij een hand er overdreven voor houdt valt het Norman op.

‘Honger, jongen?’ fluistert hij in zijn oor.

Tom schrikt, veegt snel zijn hand af aan zijn broek en veinst een grote interesse voor het langdradige verhaal van Sijffel. Vroeger had Norman zo iets nooit durven zeggen. Hij zou er genadeloos op zijn afgerekend. In de pauze hadden ze hem opgewacht. Omdat hij rare schoenen had en een slobberige broek. Omdat hij niet deed wat iedereen deed. Anders was.

Het enige voordeel van af en toe blijven zitten is dat je plaaggeesten vertrekken en je door je leeftijd ineens over een natuurlijk overwicht beschikt. Hij durft er nog niet altijd op te vertrouwen. Willem is immers ook blijven hangen en kan hem nog wel eens een vileine blik toezenden vanaf de andere kant van de klas. Maar de laatste tijd ziet hij boosaardigheid plaats maken voor een doffe vermoedigheid. Wat zou je iemand nog dwarszitten die net als jij lijdzaam zijn tijd uitzit.

Een paar rijen verderop zit Trudie. Ze kijkt hem recht aan. Hij schrikt ervan. Als Moeder haar mond had gehouden, kon hij normaal tegen haar doen. Nu is dat plots een hachelijke onderneming. Om haar te ontwijken veinst ook hij een diepe belangstelling voor de lesstof van Sijffel. Hij kan er geen touw aan vastknopen en werpt een stiekeme blik in de aantekeningen van Tom.

Deze schuift zijn hand ervoor. Peuterde hij maar weer even, denkt Norman, dan kon ik tenminste rustig in zijn schrift kijken.

Hij doopt zijn vulpen in de inktpot en haalt die zo vol mogelijk naar zijn schrift. Als je dit vakkundig uitvoert is het mogelijk om een heel grote inktvlek te maken, maar dat is een kwestie van uiterst snel handelen. Vervolgens is het zaak om de nog natte inktvlek verder uit te spreiden. Armen, benen, uitsteeksels, tentakels. Hij maakt er een zo vreemdsoortig mogelijk wezen van. Flink doordrukken levert ook op de volgende bladzijden al een goede vlek op. Allemaal weer met een andere vorm. Nieuwe inspiratie voor weer andere wezens.

Sijffel tikt met zijn aanwijsstok op het bord. Iemand beantwoordt een vraag. Naar tevredenheid kennelijk, want Sijffel vervolgt zijn verhaal. Zijn dikke nek past ternauwernood in de witte boord van zijn overhemd.

Hoe moet dat als het op een gegeven moment niet meer past, denkt Norman. Dan krijgt hij geen lucht meer. De nek kleurt al aardig rood. Misschien gaat het nu al mis. Rode nek. Witte boord. Blauwe ademnood. Het loodje leggen in Neerlands driekleur. Stijlvol zou dat zijn. Stroperig trekt het lesuur zich voort. Pas als hij voor eeuwig aan de houten stoel geplakt denkt te zitten, luidt de bel en haast iedereen zich naar buiten.

Trudie loopt langs en doet alsof hij lucht is. In de verte verzamelt zich een groepje rond Willem. Hij vertelt over een belangrijke brief die hij heeft gekregen. Over zijn plannen als soldaat. Over de deuk die hij binnenkort in de wereld gaat schoppen met zijn gloednieuwe soldatenkistjes. Klasgenoten kijken jaloers. Norman eveneens. Onzinnig natuurlijk. Hij heeft precies dezelfde brief gekregen, maar Willem snoeft geestdriftig en hem ontbreekt alle lust. Willem lijkt bij voorbaat heldhaftig terwijl het soldatenpak hém afknelt nog voordat hij het aan heeft.

Dit schoolplein knelt toch net zo goed? Het leven op zijn tochtige zolderkamer. De stapel boeken onder de wollen deken. Een vlucht in een ander leven is heerlijk, maar van tijdelijke aard. Langdurig lezen vult je hoofd met watten. Dat merk je pas als een grote honger je uit bed drijft en je op wiebelbenen richting keu-

ken wankelt. De wereld is waziger dan het verhaal waarin je al die tijd verbleef.

Hij kan er niet omheen. Het is tijd om een daad te stellen. De gedachte vervult hem met een overrompelende gedecideerdheid. Een ferm gevoel stroomt hem door de aderen. Hij recht zijn rug en loopt met flinke passen over het schoolplein. Zijn te grote schoenen klossen een beetje. Hij is vanmorgen vergeten om er nieuwe kranten in te stoppen. Een beproefde methode van zijn vader. Die loopt altijd op te grote schoenen. Kranten houden je voeten lekker warm en nadat iemand eens met een aanhangwagen over zijn tenen reed, was daar het onomstotelijke bewijs van de voordelen. Zijn vader beschikt over opmerkelijke wijsheden en dit is er één van. Het zijn zulke opmerkelijke wijsheden dat Norman niet op het idee komt om ze niet op te volgen. Ze horen erbij.

Een voorzichtig zonnetje breekt door. Een gebroken tegel wipt omlaag onder zijn voeten. Hij brengt zijn gewicht naar achteren en wipt weer omhoog. En nog eens naar beneden.

Een daad.

‘Welke daad dan?’ zeurt een stemmetje in zijn achterhoofd.

Met licht autoritaire klank maant hij het tot stilte. ‘Bemoei je er niet mee,’ mompelt hij.

DJAKARTA, INDONESIË, DECEMBER 1957
ZWARTE SINTERKLAASDAG

‘Sonny, kunnen we zo even stoppen bij een straatventer? Ik voel me niet goed. Misschien moet ik wat eten. Een pakje pisangblad met rijst of zo.’

De Indonesische president hangt bleek achterover. De bekledding van de gloednieuwe Ford plakt aan zijn rug.

‘Maar bung Karno, ik kan niet instaan voor de kwaliteit van dat eten. Het is niet zo heel ver meer naar het Merdèkapaleis.’

Soekarno laat een vermoeide blik glijden over het chaotische straatbeeld achter het autoraam. Handkarretjes, bakbrommers en

fietskarren in een veelheid aan kleuren drommen naast de auto-weg. Sommige straatventers gaan gebukt onder twee zware rieten manden die aan een zwiepende beugel over hun schouders hangen. Een rond puntig hoedje van gevlochten riet op het hoofd tegen de zon. Anderen hebben hun waar uitgestald op felgekleurde kleedjes. Er stijgt bruine rook op uit een gammele ton waarop een man met zwartgeblakerde handen saté roostert. Dit is het volk waar hij zo dol op heet te zijn. De chaos werkt op zijn zenuwen vandaag.

‘Kunnen die mensen hun handen niet wassen? En waarom kiest iedereen weer een andere kleur voor zijn kleedje? Ik krijg er hoofdpijn van.’ Hij trekt zijn kaki uniformjasje recht en kijkt naar een kreukel in zijn broek. Zijn lippen trekken geïrriteerd samen. Het is een onmogelijke opgave om bij de temperatuur in dit land onberispelijk voor de dag te komen.

Hij drukt zijn vingertoppen tegen zijn slapen, buigt wat naar voren en sluit zijn ogen.

Ooit heeft hij het tot zijn handelsmerk verheven om op te staan voordat de zon opkomt. Eerst zijn gebeden en dan de paleizen, gastenverblijven en paleistuin inspecteren. Daarna een rokertje op de veranda voordat de wereld echt begonnen is. Het heeft hem tot groot leider gemaakt, iemand die alles, maar dan ook alles onder controle heeft. Het stelt hem in de gelegenheid om belangrijke besprekingen om zes uur ’s morgens te plannen. Staatshoofden van over de hele wereld, ministers en kopstukken uit het bedrijfsleven. Hij is ze altijd een stap voor door ze genadeloos uit bed te tremmen met een ontbijtbespreking. Liefst heeft hij de knopen rond half zeven doorgenhakt terwijl zijn tegenstrever zich nog slaperig achter de oren krabt.

Er lijkt iets aan de hand de laatste tijd. Het begint hem steeds zwaarder te vallen. Wat twee weken geleden is gebeurd, dat schudt men niet zomaar van zich af. Het achtervolgt hem, houdt hem uit de paar uur slaap die zelfs een groot president nodig heeft. Het zit hem in de weg als hij zijn eerste, tweede of derde vrouw probeert te beminnen. Het hangt als het zwaard van Damocles boven zijn hoofd. Het verzwakt hem. Laat dat nou precies zijn wat ze willen. Verzwakken of helemaal uitschakelen.

De aanslag is niet opgeëist. Het gebeurde op de school van zijn kinderen tijdens een open dag. Hij had net in de aula plaatsgenomen waar de klas van zijn zoontje een muziekkuitvoering zou gaan geven. De juf telde af en plotseling vlogen er drie handgranaten door de school. Elf doden, meer dan honderd gewonden. Het kunnen Indonesische afscheidingsgroeperingen zijn geweest, Nederlanders, de CIA. Allemaal partijen die zo hun redenen zouden kunnen hebben.

Vanuit Amerika worden zijn verrichtingen met argusogen gevolgd. Zijn sympathie voor de krachtige leider van China, Mao Tse Tung. Zijn plannen voor het afschaffen van het partijstelsel in Indonesië waarvan zelfs de meest ongeletterde landarbeider ziet dat het niet werkt. Er zijn sinds augustus 1945, toen het land zich onafhankelijk verklaarde al zo'n zestien kabinetten gevallen.

Misschien wil de CIA van hem af, maar Soekarno beschouwt zichzelf niet als communist. Of als een dictator. Absoluut niet. Hij weet wat goed is voor dit land en het blijkt onhandig als alle partijen over ieder wisselmoesje moeten stemmen. Dat kunnen ze niet. Dat hebben ze wel bewezen de afgelopen acht jaar. Een sterke leider, dat is wat ze nodig hebben.

Ineens veert Soekarno op. 'Wacht, Sonny. Dat meisje daar verkoopt vast veel lekkers.'

Sonny draait de wagen half de weg af. Mensen stuiven uiteen.

'Dat meisje daar? Zij verkoopt geen rijst. Dat zijn vruchten, durians als ik het wel heb. Daarvan kunt u de lucht niet uitstaan.'

'Laten we toch wat aanschaffen. Koopwaar van een meisje bij wie de sarong zo mooi om haar heupen spant, daar kan niks mis mee zijn. De durians in haar baadje mogen er trouwens ook wezen.'

'Zoals u wenst, bapak. Laat me de auto op een betere plek zetten. Dan haal ik de durians. We moeten voorzichtig zijn in grote groepen mensen. De handgranaten die op u afkwamen houden mij nog uit mijn slaap. Dat kan zo weer gebeuren.'

Soekarno komt naar voren en priemt met een bezwerende vinger tussen de autostoelen. Zijn neusgaten lijken verder open te sperren.

'Ik laat me mijn vrijheid niet ontnemen. Ik ben de vader des

volks. Als ik mij niet meer onder de mensen mag begeven zal ik wegwijnen als een orchidee die droog staat. Ik laat me niet opsluiten.'

Sonny houdt zijn handen strak om het stuur geklemd en kijkt naar het langsrazende verkeer. Meestal kan de president wel wat hebben, maar sinds de aanslag moet hij op zijn woorden passen.

'Al goed, al goed, bapak. U mag die vruchten zelf kopen.'

Hij keert terug de weg op. Soekarno knijpt zijn ogen tot spleetjes en zoekt de durianverkoopster terug in de menigte. Sonny manoeuvreert handig tussen de vele auto's door. Ineens wordt er hard geclaxonneerd. Geschrokken kijkt hij in de richting van het geluid. Er komt een auto van links, dichterbij dan goed voor hen is. Hij geeft een ruk aan het stuur maar kan niet voorkomen dat beide auto's elkaar schampen. Met een klap komen ze tot stilstand.

'Idioot!' roept Soekarno. 'Wel gloeiende hemel. Nondedomme! Welke builenkop presteert het om zo te chaufferen? Nondeju, wat een muilezel.' Vloeken doet de president bij voorkeur in het Nederlands. De zwarte pitji staat scheef op zijn hoofd. Het wat pafferige gezicht ziet zo wit als een doek. De auto die hen schampte heeft veel meer schade, dat is in één oogopslag te zien. Het portier slaat open en de bestuurder stapt ongedeed naar buiten. Een lange man, vrijwel kaal, grote neus. Onmiskkenbaar een Hollander. Hij moet nog een paar meter afleggen tot hij bij hun zwarte Ford is. Soekarno maakt geen aanstalten om uit te stappen. Sonny zit aan zijn stoel genageld. Hij is er niet geheel zeker van of de woede van Soekarno aan hem geadresseerd is of aan de chauffeur van de andere auto. De president heeft weer kleur op zijn gezicht gekregen. Blossjes van woede.

'Kan ik dan in mijn eigen land potdomme niet eens meer rustig rondtoeren? Achtenveertig jaar van mijn leven heb ik moeten toezien hoe Indië kreunde onder koloniale overheersing. Hoe de rijkdommen werden afgevoerd naar een ver landje vol lange, witte lummels. Nou zijn we eindelijk zelfstandig en die bleke reuzen blijven hier maar rondhangen. Op mooie hoge functies. In dikke glimmende auto's. En dan nog tegen mij aan rijden ook. Addergebroed.'